

Landgangen

Som beskrevet innledningsvis ble SIS-agentene Ewald Antoni Knudsen og Petter Andreas Hansen Ravik grytidlig om morgenen den 23. august 1942 ilandsatt fra Catalinaflyet *Vingtor*. Grunnet dis og dårlig sikt kom de for langt inn og havnet på Vornes i Vesterålen i stedet for Skogsøy i Vesterålen. Men dette planlagte operasjonsområdet var også feil. Det skulle vært Sommarøy i Troms, altså ca. 100 km lengre nordøst. Ledelsen i England var ikke klar over at det fantes to Sommarøyer, en i Vesterålen og en utenfor Tromsø. Dette fikk katastrofale følger for hele operasjonen

SIS-agentene padlet med gummiflåten mot land og landet rett vest for Nesset på Vornes hvor båt og utstyr ble dratt opp. Flyet retunerte omgående. Agentene var godt utstyrt med proviant og penger. De hadde våpen, sendere, polvarer, totalt kr 17000, herav kr 6000 i svensk valuta. Agentene satte fra seg utstyret i fjæra og beveget seg mot bebyggelsen for orientering.

SIS-agentene trodde nå at de var landsatt ved Sommarøy i Troms hvor det ikke fantes tyske befestninger så de følte seg relativt trygge. Virkeligheten var annerledes. Den tyske observasjonsposten på Sommarøy, rett ved landingsstedet, hadde sett flyet lande. Tyske soldater derfra ble sendt i stilling ovenfor landingsstedet på Vornes.

På sin vandring mot bebyggelsen oppdaget agentene geværpiper i lendet foran. De la øyeblikkelig på sprang mot fjellet, men tyskerne iverksatte umiddelbart beskytning med automatvåpen og skuddsalvene traff t.o.m. bebyggelsen ved. Ewald Knudsen var den yngste (23) og sprekeste av de to og kom seg raskest unna. Han sprang i sikk-sakk, mot fjellet, mens kulene slo ned i bakken rundt han. Petter Ravik var noe større og eldre (30). Han valgte å løpe utover, muligens fordi han hadde utstyret i tankene. I det han skulle over et pigtrådgjerde ble han truffet og såret. Han løp så videre men ble truffet av en tysk snikskytter i det han skulle søke dekning bak en stor stein. Tyskerne innhentet han og gikk helt berserk. De avfyrte 12 skudd gjennom hodet på den døde soldaten og dro han ned til vegen. Deretter gikk de ned til fjæra for å ta seg av bagasjen. De var helt sikkert fornøyd med kuppet, hadde erobret en større pengesum, sendere, polvarer samt skutt en agent. Øyenvitner forteller at det etter hvert ble full fest i fjæra. Tyskerne feiret skikkelig, bråket og danset mens de bar skarpskytteren på gullstol.

Ewald Knudsen's videre flukthistorie er kjent. Oppstyret etter at kameraten var skutt bidro til at han kom seg unna tyskerne. Han sprang opp på fjellet, gjennom skog og ulendt terreng. Han hadde en kule igjen i pistolen, og denne var tiltenkt ham selv hvis tyskerne skulle finne ham. Flere tyskere kom til og det ble etter hvert vill jakt på den rømte agenten. Langs veier, fjære, skog og hus lette tyskerne etter han. Ewald var en jaget person som ikke visste hvor han var, uten mat på et fremmed fjell. I tåkedis fortsatte han innover fjellet med bratte stup rundt seg. Han kom over på den andre siden av fjellet hvor det skrånet nedover. Han satte seg ned for å hvile og tenke. Etter hvert lettet tåka og bebyggelsen ved havet kom til syne. Fra fjellet fikk han etter hvert god utsikt og fjellene på den andre siden av fjorden kom til syne. Det var noe kjent med disse fjellene? Et lys gikk opp for Ewald – det han så var Gavlfjorden med

Andøya på den andre siden. Videre gjenkjente han hjembygden Bøgard (nå Bø) på Andøya. Nå skjønnte han hvor han var – ikke på Sommarøy i Troms men på Langøya i Vesterålen. Ewald bestemte seg da for å komme seg over Gavlfjorden og hjem. Men hvordan skulle han greie det. Fra fjellet så han tyskeres aktivitet i lavlandet og det var jo han de jaktet på.

Over Gavlfjorden

Ewald kom seg etter hvert ned fra fjellet og inn i skogsterreng. Han måtte holde seg skjult da tyskerne fartet rundt han. De streifet rett forbi han flere ganger og en gang stod han bak et uthus da tyskerne kom. Han klargjorde pistolen men heldigvis passerte de uten å se han. Tyskerne følte åpenbart ubehag ved å bevege seg inne i skogen. Ewald så en gård foran seg – gården Klo på Langnes. Her så han folk gå til et forsamlingshus. Det kunne være både tyskere og nasister slik at han ikke turde gi seg til kjenne. Han ventet til utpå kvelden og i ly av mørket beveget han seg mot gården. Han måtte over hovedvegen og en brei strøm på ca 800 m, så her måtte han kanskje legge på svøm. Denne strømmen har et dyp i midten og er grunnere mot begge sider. Ewald begynte å vade fram mot det dypeste og la så på svøm over. Strømmen var stri og han måtte anstrenge seg til det ytterste for å greie dette. I siste sekund kjente han land, under føttene, på den andre siden. Helt utmattet, trøtt, sulten og gjennomvåt kom han seg på land. Huset lå rett foran han. Han så ikke folk noe sted og gikk bort til fjøset hvor han tok inn på låven. Han hadde ikke sovet siden de reiste fra England og hadde gjennomgått umenneskelige strabaser her i Norge. Vel inne på låven tok han av seg de våte klærne, grov seg naken ned i høyet og sovnet. Det var kveld den 23. august 1942.

Låven Ewald tok inn på tilhørte Simon Johannesen på Klo. Ewald var ukjent på Klo og med folket der. Hva slags innstilling hadde folk på gården her? Han måtte gjøre seg til kjenne og håpe på det beste. Ryktet om det fremmede flyet som hadde landsatt to menn, hvorav den ene ble skutt og den andre hadde unnsloppet, spredte seg. Også på Ewalds hjemsplass, Andøya, verserte ryktet. Ingen visste hvem disse to mennene var. Tyskerne jaktet på han som var på frifot – gjennomførte hjem, undersøkte passkort, satte opp kontrollposter o.s.v. Det var en nervøs spenning blandt folk. Folk var nyskjerrige på om den ettersøkte ville bli funnet og hans skjebne.

Den 24. august 1942 skulle Simon Johannesen, Klo, berge inn en del høy på loven sammen med svigersønnen Anton Iversen. Da de kom inn med andre vending stod en fremmed mann midt på låvegulvet med en pistol i hånden. ”*Dere må ikke bli redde*”, sa han. Ewald forklarte seg og måtte vite om han var kommet til venn eller fiende. Han meddelte at han var den ettersøkte mannen fra flyet. Dette var et alvorlig møte for han som sårt trengte hjelp og de som skulle hjelpe. Ewald var dødsdømt om dette var fiender. Var dette venner var situasjonen like alvorlig for begge parter hvis de ble oppdaget. Heldigvis var han kommet til gode nordmenn slik folk på Klo var. Det første Ewald bad om var mat. Med største forsiktighet fikk han maten bragt på låven. Han skulle oppholde seg der og grave seg dypt ned i høyet i tilfelle tyskerne dukket opp. Tyskerne kom ikke og Ewald fikk mat, klær og ble hjulpet på den aller beste måte. Han skjulte seg på låven utover dagen og planla sitt neste trekk – hvordan komme seg over Gavlfjorden til Andøya. Av forsiktighetsgrunner opplyste han ikke om hvem han var, ei heller at han var fra Andøya.

Laurits Knudsen, Klo, bodde rett ved Simon Johannesen. Han hadde en gammel spissbåt liggende i fjæra, og i denne så Ewald løsningen for å komme seg over Gavlfjorden. Sent på kvelden den 24. august, mens det var et møte i bygda, tok Ewald beslutningen om å benytte båten. Simon Johannesen hjalp Ewald med båten og i skumringen rodde Ewald utover mellom

holmer og skjær. Ewald forsvant i mørket og ingen visste hvor han kom fra og hvor han skulle. Kun Simon Johannesen, hans datter og svoger visste om besøket de hadde hatt på låven.

For Ewald sin del gikk ferden utover og Gavlfjorden åpnet seg foran ham. Han skjønte at natt ville bli til dag før han kom seg over til Andøya. På en holme ute i fjorden fant han en kløft hvor han la seg inntil slik at båten lå skjult. Fra holmen observerte Ewald forbigående båttrafikk, også tysk. Han oppholdt seg på holmen resten av natten og hele neste dag. I ly av mørket fortsatte han igjen utover fjorden. Underveis oppdaget Ewald en mann som så til en fyrlykt. Han trengte mere mat og rodde bort til mannen og bad han skaffe mat. Som betaling fikk mannen klokken og dette var en kostbar klokke. Mannen for av gårde for å skaffe mat men tiden gikk uten at han kom tilbake. Da Ewald syntes han brukte vel lang tid ble han mistenksom og fryktet at mannen kom tilbake med tyskere i stedet for mat. Han la derfor av gårde videre utover fjorden uten at noe hendte. Han gikk i land ved Nordalen på Andøya den 25. august 1942. Han skjøv båten fra land og tok seg oppover Norddalen og videre mot Heiene til Haugadalen og Melakollen. Så gikk ferden gjennom småskog og ulendt terreng til han var nede av fjellet.

Det siste stykket hjem

Vel nede fra fjellet gikk Ewald mot sjøen, over hovedveien, og videre til Sandhaugene. Han ankom lagerhusene for tareaske, på Revsnesset, den 26. august 1942 ca klokken 01. Der stoppet han opp for å slappe av og spise bær. Deretter fortsatte han videre mot Harhågen hvor han ankom ca klokken 05 på morgenen. Herfra så han hjemmet som lå ca. 2 km lengre fram. Han fant det vågalt å fortsette videre da folk begynte å stå opp og gå ut på arbeide. Ewald la seg derfor til ro ved Harhågen denne dagen. Utover dagen kom folk ut på jordene og det var liv og røre rundt omkring. Han så hjemmet og ønsket seg dit hvor alt var så kjent og kjært. Så inderlig ønsket han seg en matbit og en god seng. Det han ikke så var det tyske vaktårnet ca 60 meter ovenfor hjemmet.

Dagen ble til kveld og det mørknet til. Ewald tok fatt på den siste etappen hjem og han krøp for det meste, de nesten 2 kilometerene, langs fjærsteinene. Vel nedenfor hjemmet fulgte han en åpen grøft oppover mot huset. Heldigvis lå det tyske vaktårnet i skjul av huset slik at dette begrenset utsikten fra vaktårnet. Ewald kom seg helt opp uten at tyskerne så han. Han kastet stein på vinduet til broren Kyrre som da var 17 år gammel. Broren fikk sjokk, løp ned og låste Ewald inn. Foreldrene Edla og Petter Knudsen samt søsteren Asbjørg ble vekket. De kom ned på kjøkkenet og der satt Ewald i bordenden. Der satt sønnen Ewald i bordenden akkurat slik faren hadde sett han i sine drømmer forgående natt. Det ble altså en utrolig familiegjenforening natten til den 27. august 1942. Foreldrene som ikke visste hvor Ewald befant seg fikk en tanke gjennom hodet: *”var det du som var med i det flyet”* spurte faren. Ewald svarte bekræftende på dette. Den utrolige gleden over å se sønnen/broren igjen var til å ta og føle på. Denne gleden ble også blandet med frykten over situasjonen de alle nå var kommet i. Oppdaget tyskerne dette var hele familien prisgitt den verste skjebnen. Tyskerne holdt til kun 60 meter ovenfor huset ! Alt måtte nå settes inn på å holde dette skjult for ALLE. Hele familiens liv stod på spill. Ewald fikk nå det beste stellet og en nitid planlegging ble satt i gang for å holde Ewald skjult så lenge som nødvendig.

Det ble besluttet å bygge et rom for Ewald i høystålet på låven og de gikk i gang med å bygge en paneling mot høystålet. Der ble det god plass for en mann til både å ligge og sitte. En dør/luke inn til rommet ble ordnet uten at denne var synlig fra utsiden. Det ble ordnet med

sengklær og nødvendig luftsirkulasjon. Han ble med den største forsiktighet pleiet på dette rommet i høyet og hans familie holdt han med kjærkomment selskap. Ewald måtte hvile ut og ta seg igjen etter den umenneskelige flukten hvor han også mistet sin kamerat.

Menneskejakten

Laurits Knutsen oppdaget at båten var borte og syntes det var merkelig at fortøyningen rett og slett var slitt av. Ved ettertanke satte han dette i sammenheng med den ettersøkte fra flyet. Han nevnte ikke noe om båten til andre men etter hvert begynde det å ryktes at en båt var stjålet av den ettersøkte fra flyet og brukt i flukten fra tyskerne. Fikk tyskerne og deres medspillere høre om dette kunne det bli farlig for eieren av båten. Laurits Knutsen besluttet da at han selv ville melde fra om den savnede båten til tyskerne. Tyskerne kunngjorde at den som fant båten øyeblikkelig måtte melde funnet til dem. Båten ble funnet sør for Åkenes på Andøya, og finneren meddelt tyskerne dette. Tyskerne skjønnte at den ettersøkte hadde brukt båten for å komme seg over Gavlfjorden til Andøya. De satte himmel og jord i bevegelse for å saumfare Andøya, særdeles vestsiden. De innkalte ekstra-mannskaper helt fra Harstad og iverksatte en vanvittig menneskejakt. De gikk inn i hus, visiterte passkort, tok sykler fra folk o.s.v. Dette pågikk i flere dager uten resultat.

Denne tiden var en nervepåkjenning for Ewald og familien som både så og hørte om oppstyret rundt omkring. Ewald's far, Petter Knudsen, drev landhandel på Bøgard og denne menneskejakten var samtaleevnet i butikken. De hørte også at tyskerne skulle ta i bruk sporhunder i søket. Dette kom også Ewald for øret og han ville øyeblikkelig begi seg av gårde. Han rakk ikke dette før tyskerne dukket opp på Bøgard med sine sporhunder. Gjennom glipper i låveveggen kunne han se soldater med hunder på nabogården. Etter naboen var det jo deres tur. Hva Ewald og familien følte kan ikke beskrives. Det utrolige var at tyskerne forsvant etter besøket hos naboen. Forklaringen var at tyskernes vaktårn lå ca 60 m fra Ewald's hjem og tyskerne mente ingen kunne komme seg dit uten å bli oppdaget. Paradoksalt nok var det tyske vaktårnet redningen fra sporhundene.

Den videre historien for Laurits Knutsen ble ubehagelig. Han ble pågrepet siden det var hans båt som var funnet. Tyskerne ville vite om han hadde lånt bort båten eller hjulpet noen med båten. De arresterte han og førte han til Risøyhamn i forhør. Hans familie og medbygdingen var svært engstelig da alle var kjent med tyskernes forhørsmetoder. Etter noen dager kom han uskadet hjem. Denne gangen viste tyskerne seg fra en menneskelig side.

Hjemmet forlattes

Etter en og en halv uke flyttet Ewald inn i hjemmet og fikk sin plass på loftet over stuen. Han ble innestengt her og fikk alt tilbrakt. Det var kun en i familien som ikke visste noe om Ewald's tilstedeværelse. Dette var hans yngste søster Doris. Hun var så ung at foreldrene ikke ville fortelle henne noe.

Dagene gikk for Ewald. Fra loftsvinduet så han hvordan folk kom og gikk til og fra butikken, også tyske soldater.

Den ettersøkte var det store samtaleevne på butikken men ingen visste at denne ettersøkte var sambygdingen Ewald Knudsen. Familien levde likevel i "høyspenning" og fryktet hele tiden at noe skulle gå galt. Etter hvert avtok tyskernes aktivitet og Ewald begynte å tenke på ferden videre. Han kunne ikke bevege seg utendørs slik at den videre reisen måtte planlegges nøye.

Bl.a. trengte han nye ID-papirer. Han hadde pass fra politimesteren i Svolvær slik som hans avdøde kamerat Petter Ravik. Tyskerne var oppmerksom på dette passet og jaktet på en persom med tilsvarende pass. En person med et slikt pass ville øyeblikkelig bli arrestert. Ewald Knudsen's far, Petter Knudsen, syklet til politimesteren i Dvergberg og fremla saken. Ewald Knudsen var hjemmehørende i hans distrikt og Petter Knudsen ønsket et nytt pass til sønnen. Lensmannen ville ikke være behjelpelig med dette og Petter Knudsen retunerte med uforrettet sak. De besluttet da at Ewald skulle sykle til Dvergberg og reise med lokalbåten derfra til Harstad. Passkontrollen var ikke så streng som på hurtigruten. Den 17. september 1942 syklet Ewald til Dvergberg hvor han ankom mellom tolv og ett på natten til den 18. Turen fra Dvergberg til Harstad gikk greit. Fra Harstad telegraferte han til sin kamerat Magne Enoksen som oppholdt seg i Bodø. Ewald skulle ta hurtigruten fra Harstad til Bodø og kameraten måtte møte han på kaien i Bodø. Han våget ikke å bruke sitt eget navn men naboguttens.

Kuttet pulsåren

Ewald kom seg vel ombord i hurtigruten som satte kurs mot Bodø. Ombord i hurtigruten befant også Gestapo seg. Disse oppførte seg merkelig og jaktet tydeligvis på noen. Ewald fryktet at det var han de søkte. Han gikk opp på dekk og gjemte seg under pressenningen i en livbåt. Han hadde stående ordre fra sine overordnede om å hindre tyskerne i å ta ham levende. Ei heller ønsket Ewald å bli tatt levende for å gjennomgå tortur. Han bestemte seg da for å kutte over pulsåren, utførte dette og la seg ned for å dø.

Overstyrmannen tok seg tilfeldigvis en tur på dekk og oppdaget at pressenningen på en av livbåtene var løsnet. Han kikket opp i båten og så en mann ligge der i en blodpøl. Han fikk øyeblikkelig mannen ned og gjemte han på losens lugar. De forbant han så godt som mulig og ved ankomst Stokmarnes fortalte de til Gestapo at en av mannskapet hadde skadet seg. Gestapo tillot da at båren med den skadde ble bragt i land. Pasienten fikk låne navnet til en av mannskapet og kom seg vel fram til hospitalet. Ewald fikk blodoverføring og kom seg på fote igjen.

Mot Sverige

I Bodø møtte Ewald sin kamerat Magne Enoksen. De bestemte seg for å reise over til Sverige. På turen over havnet de sammen med noen engelske marinefolk som påstod at de hadde rømt fra en tysk fangeleir. De kom seg vel over til Sverige hvor Ewald kunne slått seg til ro men det greide han ikke da Norge fremdeles var okkupert. I januar 1944 reiste han til England igjen. Han gikk inn i flyvåpnet og ble forfremmet. Der var han til desember 1944. Ewald følte seg dårlig og sluttet i flyvåpnet. I 1945 ble han innlagt ved Det Norske Hospital i Edinburgh og lå der til krigen var slutt.

Friheten

Da endelig frihetsdagen kom den 8. mai 1945 feiret også folket på Bøgard. De ringte til hverandre og møtte hverandre i stor begeistring. De fikk også vite at den ettersøkte fra flyet i 1942 var sambygdingen Ewald Knudsen. Dette slo ned som en bombe blandt naboene. De hørte på beretningen om Ewald og var nyskjerrige på hvor han var blitt av. Den triste meldingen om at han lå på sykehus i Edinburgh kom. Derfra ble han sendt hjem til Norge og innlagt på Glittre Sanatorium og senere Aker sykehus.

Ewald ble til slutt overført Sigerfjorden pleiehjem hvor han døde den 6. oktober 1948. Ewald's sykdom var forårsaket av de skader han pådro seg under flukten i 1942. Også hans psykiske skader var betydelige. Da Ewald lå ved Aker Sykehus søkte han behandling ved Rikshospitalet, men desverre fikk han ikke hjelp derfra. ***Ewald ble nektet de medisinerne som muligens kunne hjulpet han.*** Han satte livet inn i kampen for fedrelandet.

Ewald Antoni Knudsen ligger begravet på Haugen kirkegård ved hjemmstedet på Andøya. Petter Ravik ligger begravet ved sitt hjemsted på Gildeskål.

Noen minneord

Ewald Knudsen var født på Bø den 21. juni 1919 av foreldrene kjøpmann Petter Knudsen og hustru Edla. Han var en oppvakt, grei og håpfull ungdom. Han var en helt ut ordensgutt i enhver henseende. Han hadde en høflig og pen opptreden mot andre. Han var stillfarende og liksom forbeholden med sine meninger og innstillinger. Han gikk i malerlære, og da han var ferdig med læren, kom krigen som gjorde det umulig for ham å fortsette i faget. I 1941 da land og folk var i fare, viste han sin stilling. Han lot seg ikke lokke eller understikke av fienden med tobakk eller drammer. Nei, han solgte ikke sin borgerrett og ære for så billig pris. Han var en ekte nordmann. Han satte frivillig sitt liv inn i kampen for fedrelandet, og han døde med ære. Hans navn burde stå innrisset i minnesteinen over de falne i Bjørnskinn*. Hans minne leve.

Isak Andreassen
Ordfører i Bjørnskinn

*: Hans navn ble innrisset i minnesteinen, Bjørnskinn, den 17. mai 1980. En av de store pådriverne for å få dette til var Arne Olsen (Rulle) i Bjørnskinn.

Jaren den 21. oktober 2008

Ewald Knudsen d.y.

Siste oppdatering: 27. august 2009

www.flukten.com

© 2008 Ewald Knudsen d.y.